

Ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 60/2020 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ympäristöministeriö
- maa- ja metsätalousministeriö
- Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Luonnonvarakeskus
- Suomen ympäristökeskus
- Kalatalouden Keskusliitto
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Suomen Vesiensuojeluyhdistysten Liitto ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia. Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin uusi luku, jossa säädettäisiin vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden edistämisen tukemisesta valtion talousarviossa osoitetuista määrärahoista. Lakiin myös tehtäisiin lisäyksestä johtuvat muut tekniset muutokset. Esitysehdotus toteuttaa osaltaan pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaa ja on osa siihen sisältyvän vesiensuojelun tehostamisohjelman täytäntöönpanoa.

Esityksen tarkoituksena on mahdollistaa vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden edistäminen tuella ja siten osaltaan pyrkiä vesien- ja merenhoidon tavoitteiden saavuttamiseen. Harkinnanvaraista tukea voitaisiin myöntää luonnollisille henkilöille, yrityksille ja muille yhteisöille sekä julkisyhteisöille edellytysten täytyessä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimisi tukiviran-

Valiokunnan mietintö YmVM 4/2020 vp

omaisena ja myöntäisi tukea tavaroina ja palveluina. Ehdotuksen mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi siten järjestää tavaroiden ja palvelujen hankinnan keskitetysti. Yleisen ympäristöedun ja kustannustehokkuuden sekä vesien- ja merenhoidon tavoitteiden saavuttamisen varmistamiseksi joissain tilanteissa olisi tarpeen, että valtio huolehtisi näistä tehtävistä. Esitykseen sisältyvät säännökset muun muassa EU:n valtiontukeen sovellettavien säädösten noudattamisesta, tuesta, tuen järjestämisestä, tuen hakemisesta ja tuen myöntämisen edellytyksistä ja päätöksestä sekä sopimuksesta. Lisäksi ehdotukseen sisältyvät tuen keskeyttämistä, takaisinperintää ja oikeusturvakeinoja koskevat säännökset.

Esitys liittyy vuoden 2020 lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2020.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisen yleisenä tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä ja Itämeren tilaa, ettei pintavesien ja pohjavesien tai Itämeren tila heikkene ja että niiden tila on vähintään hyvä. Keskeisiä välineitä ovat vesienhoitosuunnitelmat ja merenhoitosuunnitelma sekä toimenpideohjelmien toimenpiteet. Suurin osa Suomen järvistä ja joista on uusimman pintavesien ekologista tilaa koskevan arvion mukaan vähintään hyvässä tilassa, mutta rehevöityminen on edelleen merkittävä ongelma erityisesti Itämeren ja rannikkovesien tilatavoitteiden kannalta. Ehdotetun lakimuutoksen tarkoituksena on mahdollistaa vesienhoidon ja merenhoidon toimenpiteiden tukeminen siten, että tavoitteisiin pyritään kaikkein kustannustehokkaimmin keinoin.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Ympäristövaliokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muutettuna seuraavin huomautuksin.

Vesien- ja merenhoidossa myönnetään valtionavustuslain mukaisia valtionavustuksia vesien- ja merenhoitoa tukeviin hankkeisiin. Valtionavustuslaki ja ympäristöministeriön momentin 35.10.61 nykyinen kirjaus talousarviossa eivät kuitenkaan mahdollista menettelyä, jossa viranomaisen hankkii tuotteen tai palvelun ja luovuttaa sen saajalle erikseen määriteltyjen tuen ehtojen puitteissa. Esitys liittyy tältä osin vuoden 2020 neljänteen lisätalousarvioesitykseen. Lakiehdotuksen mukaan tukiviranomaisena toimiva ELY-keskus voi järjestää tavaroiden ja palvelujen hankinnan keskitetysti, mikä parantaa tuettavien toimenpiteiden kustannustehokkuutta ja alueellista vaikuttavuutta. Esityksen mukaisen uuden tukimuodon etuna on, että tuen saajan ei tarvitse itse huolehtia palveluiden ja tuotteiden hankinnasta eikä tuen saajan varoja sidota toimenpiteen toteuttamiseen missään vaiheessa. Valiokunta katsoo, että lakiehdotuksen mukainen tuettavien toimenpiteiden koordinoitu toteuttaminen on kannatettavaa, ja myös lain käytännön toimeenpanossa tulee kiinnittää huomiota siihen, että tuen hakeminen on mahdollisimman yksinkertaista.

EU:n valtiontukea koskeva sääntely mahdollistaa tuen ja tukiohjelman, jos kansallinen sääntely on sopusoinnussa EU:n valtiontukea koskevien säädösten asettamien vaatimusten kanssa. Tältä

Valiokunnan mietintö YmVM 4/2020 vp

osin ehdotuksella on myös yhteys jo olemassa oleviin maa- ja puutarhatalouden kansallisiin tukijärjestelmiin. Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen nojalla annettavat asetukset on tarvittaessa sovittava yhteen maataloustukien myöntö- ja seurantamenettelyiden kanssa.

Valiokunta korostaa, että vesien- ja merenhoidon tilatavoitteiden saavuttaminen asetetussa aikataulussa on tietyillä alueilla erittäin haastavaa jo nyt, ja ilmastonmuutoksen aiheuttama lämpeneminen sekä tulvien ja kuivien kausien lisääntyminen voivat vaikeuttaa pitkään jatkuneesta korkeasta ravinnekuormituksesta toipumista entisestään. Maatalouden ravinnekuormituksen ja peltojen vesistövaikutuksen vähentämiseen tarvitaan siten useita menetelmiä. Valiokunta katsoo, että erityisesti Itämeren alueella tulee hyödyntää kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia kokemusten jakamiseksi ravinnekuormituksen vähentämiseen soveltuvista uusista menetelmistä.

Esityksen mukaisessa tukijärjestelmässä tuesta annettaisiin tukimuotokohtainen valtioneuvoston asetus, jossa säädettäisiin tukimuotokohtaisista tuen edellytyksistä ja muista tarvittavista seikoista. Hallituksen esitysluonnoksen kanssa lausunnolla on ollut luonnos valtioneuvoston asetukseksi, jossa säädettäisiin maatalousmaan kipsikäsittelystä. Maatalousmaan kipsikäsittely on uusi innovatiivinen vesiensuojelumenetelmä. Tuki olisi kipsiä ja sisältäisi kipsin toimituksen, varastoinnin ja levityksen maatalousmaalle. Ympäristövaliokunta pitää kannatettavana, että rehevöitymistä aiheuttavien ravinteiden joutumista pelloilta vesistöihin vähennetään tukemalla näin viljelijöiden vapaaehtoisia toimia.

Kipsikäsittely on siihen soveltuvilla peltoalueilla toteutettuna nopeavaikutteinen toimi, jonka vaikutusaika on tutkimusten mukaan noin viisi vuotta. Arvioitaessa alueen ominaisuuksia ja soveltuvuutta kipsikäsittelyyn on asetusluonnoksen tausta-aineiston perusteella tarkoitus ottaa huomioon myös happamat sulfaattimaat. Maatalousmaan kipsikäsittely happamilla sulfaattimailla on mahdollista, mutta tulokset voivat jäädä heikommiksi kuin muilla alueilla. Suomessa on kehitetty kipsikäsittelyn lisäksi myös muita erityyppisille alueille soveltuvia menetelmiä ravinnekuormituksen vähentämiseksi. Ympäristövaliokunta katsoo, että jatkossa onkin syytä selvittää tuen ulottamista kattamaan myös muita ravinteita sitovia menetelmiä, kuten esimerkiksi rakennekalkein tai kuitujen hyödyntämistä. Tuettujen menetelmien tulee olla tieteellisillä valuma-alueen tutkimuksilla tehokkaiksi vesiensuojelumenetelmiksi todettuja. Rahoituksen kohdentamisessa tulee lisäksi ottaa huomioon toimien kustannustehokkuus suhteessa niillä saavutettaviin vesistöhyötyihin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

6 i §. Päätös ja sopimus. Valiokunta ehdottaa lakiin ehdotettavan uuden 6 i §:n 3 momentin tekniistä tarkistamista siten, että momentin toisesta virkkeestä poistetaan sana "tarvittaessa" ja siihen lisätään viittaus tarpeellisiin sopimusmääräyksiin. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja tuensaajan välisen sopimuksen tulee sisältää kaikki tarpeelliset määräykset osapuolten tehtävistä ja vastuista, mikä ei käy säännöksen sanamuodosta nyt riittävän selvästi ilmi.

Valiokunnan mietintö YmVM 4/2020 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ympäristövaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 60/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 5 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1593/2009 ja 272/2011, uusi 4 momentti sekä lakiin uusi 1 a luku seuraavasti:

5 §

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävät

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimii 1 a luvun mukaisena tukiviranomaisena.

1 a luku

Vesienhoitoa ja merenhoitoa koskeva tuki

6 a §

Tuki

Vesienhoidon ja merenhoidon toimenpiteiden edistämiseen voidaan myöntää valtion talousarviossa vahvistetun enimmäismäärän rajoissa harkinnanvaraista tukea, joka koostuu tuen saajalle luovutettavista tavaroista ja palveluista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuen sisällöstä.

Valiokunnan mietintö YmVM 4/2020 vp

6 b §

Tuen järjestäminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus järjestää tuen hankinnan ja luovuttamisen tuen saajalle. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtäviin kuuluu tukemisen suunnittelu, tuen hankinnan valmistelu, hankintapäätöksen ja -sopimuksen tekeminen sekä hankinnan ja tuen luovuttamisen järjestäminen tukipäätökseen perustuen sekä muut tukemisen edellyttämät järjestämistehtävät.

Tavaroiden ja palvelujen hankinnasta säädetään julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetussa laissa (1397/2016).

6 c §

Euroopan unionin lainsäädännön soveltaminen

Taloudellista toimintaa harjoittavalle yritykselle tai muulle yhteisölle myönnettävästä tuesta säädetään lisäksi Euroopan unionin valtiontukea koskevissa säädöksissä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä Euroopan unionin valtiontukea koskevien säädösten mukaisen tuen myöntämisestä, myöntämisen edellytyksistä, rajoituksista, maksamisesta, käytöstä ja tuen saajan velvollisuuksista sekä tukiehdoista.

6 d §

Tuen hakija

Tukea voivat hakea luonnolliset henkilöt, yritykset ja muut yhteisöt sekä julkisyhteisöt.

6 e §

Tuen hakeminen

Tukea on haettava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta ennen tuettavan toimen aloittamista. Tukea ei voi hakea ennen kuin samaan toimeen myönnetyn tuen vaikutusaika on päättynyt.

Tukihakemuksen on sisällettävä tiedot:

- 1) hakijasta;
- 2) hankkeesta tai toiminnasta, johon tukea haetaan;
- 3) tukikelpoisista kustannuksista tai niiden laskentaperusteista;
- 4) hankkeeseen tai toimintaan saadusta muusta julkisesta rahoituksesta.

Tukihakemuksen on tarvittaessa sisällettävä tiedot muista hankkeeseen tai toimintaan liittyvistä keskeisistä seikoista, joilla on vaikutusta tuen tavoitteiden saavuttamiseen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuen hakemisesta ja tukihakemuksen sisällöstä.

Valiokunnan mietintö YmVM 4/2020 vp

6 f §

Hakuaika ja tiedottaminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi asettaa tuen hakemiselle hakuajan. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on tiedotettava tuen hakumahdollisuudesta, hakemisessa noudatettavasta menettelystä sekä tuen myöntämisen edellytyksistä ja ehdoista.

6 g §

Tuen myöntämisen edellytykset

Tuen myöntämisen edellytyksenä on, että tuki kokonaisuutena arvioiden edistää vesienhoidon ja merenhoidon tavoitteiden saavuttamista sekä vesienhoidon ja merenhoidon toimenpiteitä eikä tuen saaja ole saanut muuta julkista rahoitusta samaan hankkeeseen tai toimintaan.

Tuki voi kattaa kustannukset osaksi tai kokonaan. Myönnettävän tuen laskentaperusteena on tavaran ja palvelun arvonlisäverollinen myyntihinta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuen myöntämisen edellytyksistä ja tuen määrästä sekä tuen määräytymisen perusteista.

6 h §

Tukihakemuksen peruuttaminen

Tuen hakija voi peruuttaa hakemuksen kokonaan tai osittain tukipäätöksen tiedoksi saamiseen saakka. Hakijan on viivytyksettä ilmoitettava peruuttamisesta kirjallisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, hakija voi kuitenkin peruuttaa tukihakemuksen tukipäätöksen tiedoksi saamisen jälkeen, jos kyse on ylivoimaisesta esteestä tai muusta poikkeuksellisesta tukemisen estävästä luonnonolosuhteesta. Peruuttaminen on tehtävä välittömästi, kun ylivoimainen este tai poikkeuksellinen luonnonolosuhde on tullut tuen saajan tietoon.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä poikkeuksellisesta luonnonolosuhteesta.

6 i §

Päätös ja sopimus

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee kirjallisen päätöksen tuesta. Päätös on tehtävä myös 6 h §:ssä tarkoitettussa asiassa.

Myönteisen tukipäätöksen on sisällettävä tuen enimmäismäärä, tuen rahallinen arvo, tuen ehdot sekä tuen myöntämisen perusteet ja tuen keskeyttämisen ja takaisinperinnän sekä tuen käytön valvonnan perusteet.

Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi tehdä tuensaajan kanssa sopimuksen toimen toteuttamisen ja tuen luovuttamisen yksityiskohdista. Sopimuksen on **tarvittaessa** sisällettävä

Valiokunnan mietintö YmVM 4/2020 vp

vä tarpeelliset määräykset sopijapuolten tehtävistä ja vastuista tukemisessa sekä noudatettavasta menettelystä ja muista tukemisen käytännön toteuttamisen yksityiskohdista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tukipäätöksen ja sopimuksen sisällöstä.

6 j §

Tuen keskeyttäminen ja takaisinperintä

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on päätöksellään keskeytettävä tukeminen, jos:

1) on ilmeistä, että:

a) tuen saaja on jättänyt ilmoittamatta tai antanut väärän tai harhaanjohtavan tiedon seikasta, joka on ollut omiaan olennaisesti vaikuttamaan tuen saantiin, määrään tai ehtoihin;

b) tuen saaja käyttää tukea olennaisesti muuhun tarkoitukseen kuin tukipäätöksessä on myönnetty; tai

c) tuen saaja muutoin olennaisesti rikkoo tuen ehtoja; taikka

2) asianomaiseen tukeen sovellettava Euroopan unionin valtiontukea koskevan säädöksen noudattaminen tätä edellyttää.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on päätöksellään määrättävä jo luovutettu tuki tai sen arvo tai sen osa perittäväksi takaisin. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi olla perimättä tukea tai sen osaa takaisin, jos tuen saaja on oikaissut edellä 1 momentin 1 kohdan alakohdissa tarkoitettua menettelynsä ja tuen tavoitteiden saavuttaminen ei ole vaarantunut.

6 k §

Korko ja viivästyskorko

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on sisällytettävä takaisin perittävälle määrälle tuen myöntämispäivästä korkolain (633/1982) 3 §:n 2 momentin mukaista vuotuista korkoa lisättynä kolmella prosenttiyksiköllä. Jos takaisin perittävää määrää ei makseta viimeistään elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asettamana eräpäivänä, sille on maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua korkokannan mukaan.

6 l §

Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku tukea koskevista päätöksistä

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tämän luvun mukaiseen päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö YmVM 4/2020 vp

Helsingissä 2.6.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Hannu Hoskonen kesk
varapuheenjohtaja Tiina Elo vihr
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Petri Huru ps
jäsen Mai Kivelä vas (osittain)
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Niina Malm sd (osittain)
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Hussein al-Tae sd (osittain)
jäsen Mari-Leena Talvitie kok (osittain)
jäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina